

**ADVIES VOOR RICHTLIJNEN VOOR HET MILIEUEFFECTRAPPORT
WONINGBOUW EN UITBREIDING JACHTHAVEN HUNZEGAT
TE ZOUTKAMP**

11 APRIL 2001

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES	2
3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING	3
3.1 Probleemstelling.....	3
3.2 Doel.....	3
3.3 Besluitvorming.....	4
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	7
4.1 Algemeen	7
4.2 Alternatieven	9
4.2.1 Nulalternatief/referentiesituatie	9
4.2.2 Meest milieuvriendelijk alternatief.....	10
5. BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUGEVOLGEN	10
5.1 Inleiding.....	11
5.1.1 Studiegebied.....	11
5.1.2 Milieugevolgen: algemeen.....	11
5.2 Levende natuur	12
5.3 Geluid.....	13
5.4 (Nautische) veiligheid.....	13
5.5 Water en bodem.....	13
5.6 Landschap.....	13
6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN	14
7. LEEMTEN IN INFORMATIE	14
8. EVALUATIEPROGRAMMA	15
9. VORM EN PRESENTATIE	15
10. SAMENVATTING VAN HET MER	16

1. INLEIDING

De gemeente De Marne heeft het voornemen om het gebied rond de jachthaven in Zoutkamp opnieuw in te richten. Daarbij ligt het in de bedoeling om het aantal ligplaatsen voor pleziervaart uit te breiden van 160 naar 250 en om de aanlegplaatsen voor de Bruine Vloot van tien naar twintig à dertig ligplaatsen uit te breiden. Ook behelzen de plannen de bouw van ca 80 woningen voor permanente bewoning en 120 à 65 recreatiewoningen. Voor deze herinrichting is een wijziging nodig van het bestemmingsplan. De gemeente De Marne wil vrijwillig voor deze bestemmingswijziging een procedure van milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. Hierin is het college van burgemeester en wethouders van De Marne de initiatiefnemer, de gemeenteraad vormt het bevoegd gezag.

Bij brief van 6 februari 2001¹ is de Commissie voor de m.e.r. in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen voor de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER). De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Hogelandster van 7 februari 2001².

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten opdat het milieubelang volwaardig in de besluitvorming kan worden meegewogen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁴, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieuomstandigheden;
- belangrijke vragen en discussiepunten naar voren brengt, bijvoorbeeld over te onderzoeken alternatieven;
- belangrijke onjuistheden bevat die ter voorkoming van misverstanden weerlegd dienen te worden.

¹ Zie bijlage 1.

² Zie bijlage 2.

³ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

⁴ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

De Commissie adviseert om het MER niet alleen te richten op de inrichtingsaspecten van de locatie Hunzegat, maar om ook te bezien of andere locaties in Zoutkamp de gestelde doelen kunnen vervullen.

Het MER dient verder goed aan te geven wat de consequenties zijn van de bescherming van gebieden en soorten in de omgeving van de jachthaven (externe werking van de bescherming) en hoe die de planvorming beïnvloeden in termen van

- aanvaardbaarheid van alternatieven en
- inzet van preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen.

Duidelijk moet worden of eventuele aantasting van beschermde gebieden of soorten kan worden voorkomen door minder aanlegplaatsen of huizen in de plannen op te nemen.

3. PROBLEEMSTELLING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

3.1 Probleemstelling

De aanleiding en de ontwikkelingen die tot het initiatief hebben geleid moeten worden beschreven. Daarbij kan worden teruggegrepen op het structuurplan Koers op Zoutkamp.

Uit de startnotitie komen drie elementen naar voren:

- de aantrekkelijkheid van De Marne als woonomgeving is niet groot genoeg om het bestaande voorzieningenniveau te behouden;
- de werkgelegenheid dient verbeterd te worden;
- de gemeente wil ook elders in Zoutkamp investeringen plegen, waarbij uitvoering van het plan Hunzegat deels als financieringsbron kan dienen.

Het MER moet aangeven

- welke voorzieningen niet kunnen worden behouden en op welke bevolkingsgroep(en) deze voorzieningen gericht zijn;
- in welke orde van grootte het gebruik van de voorzieningen dient te liggen om behoud te waarborgen;
- welke toename van werkgelegenheid wordt beoogd en voor welke periode;
- in hoeverre onderzocht is of andere financieringsbronnen voor de elders in Zoutkamp geplande investeringen mogelijk zijn.

Tevens dient te worden aangegeven of er nog meer knelpunten spelen waarvoor dit initiatief een (bijdrage tot een) oplossing kan bieden, en waar de gemeente de prioriteiten legt.

Het MER moet de realiteitswaarde van het initiatief onderbouwen, bijvoorbeeld aan de hand van marktonderzoek.

3.2 Doel

Uit de probleemstelling moet een concrete en duidelijke omschrijving van de doelen worden afgeleid. Daarbij moeten ook de doelen ten aanzien van milieubescherming en -verbetering worden aangegeven. Doelen moeten zodanig worden beschreven, dat ze kunnen dienen voor de afbakening van te beschrijven alternatieven.

Met het oog op het volwaardig meewegen van het milieubelang in de besluitvorming moet aangegeven worden welke ruimte de gestelde doelen laten voor het ontwikkelen van alternatieven die gunstig zijn voor het milieu.

Het opnemen van informatie over het maatschappelijk belang van het voornemen zal extra belangrijk worden als blijkt dat er beschermde gebieden of soorten worden geschaad⁵.

3.3 Besluitvorming

Kort moet worden aangegeven welke randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen, grenswaarden emissies e.d.) gelden bij dit voornemen. Hierbij dient te worden verwezen naar de beleidsnota's, (ontwerp-)plannen en wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd. Ook kan worden aangegeven op welke wijze het voornemen kan inspelen op het beleid dat andere overheden voeren. In deze behandeling van beleidsonderdelen die in verband staan met het voornemen dienen in ieder geval de consequenties van de Planologische Kernbeslissing Waddenzee, de vormgeving van het Nationaal Park⁶, en het Interprovinciaal Watersportplan Waddenzee aan de orde te komen.

Het MER dient aan te geven dat het is opgesteld voor een bestemmingsplanherziening door de gemeenteraad van De Marne. Ook moet worden beschreven volgens welke procedure en welk tijdpad de besluitvorming zal verlopen en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Tevens moeten de besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen activiteit te realiseren⁷.

De gemeente geeft aan dat er een nauwe samenhang bestaat tussen de plannen met de jachthaven en drie andere projecten in Zoutkamp. Het MER moet ingaan op de situatie die zou kunnen ontstaan indien knelpunten zouden optreden in de plan- of besluitvorming voor een van de drie andere voor Zoutkamp geplande projecten (sanering van en bouw op het Heiploegterrein, opknappen Reitdiepzijde, terugbrengen vestingsstructuur aan de oostzijde van de kern).

In verband met de te beschrijven randvoorwaarden en uitgangspunten wijst de Commissie op de consequenties van de rapporten over het Waterbeheer in de 21^e eeuw. Afhankelijk van het stadium van besluitvorming waarin de uitwerking zich bevindt, dient het MER in te gaan op de functies die aan de verschillende oppervlaktewateren binnen het studiegebied worden toegekend in nationaal, provinciaal, waterschappelijk en gemeentelijk beleid, en de peilen of peilschommelingen die op grond van dergelijk beleid in die oppervlaktewateren worden nagestreefd of voorzien⁸.

⁵ Zie verder onder § 3.3 van dit advies.

⁶ De werkgroep Lauwersmeer wijst in haar reactie op de recreatiezonering (reactie 8, bijlage 4).

⁷ Speciaal is daarbij de vraag aan de orde welke consequenties de status van het Lauwersmeer als Staatsnatuurmonument heeft (zie verder in deze paragraaf) in verband met een vergunningverlening op grond van de Natuurbeschermingswet.

⁸ Ook dient de informatie te worden verschaft op basis waarvan een watertoets kan plaatsvinden (zie § 5.5 van dit advies).

In de startnotitie wordt al aangegeven dat een belangrijk aandachtspunt in het MER de regelgeving op het gebied van natuurbescherming zal zijn. Niet voor de locatie Hunzegat zelf, maar voor enkele gebieden in de omgeving zijn gebiedsbeschermingen relevant. Tevens kunnen soortbeschermingen relevant zijn. Het MER dient de consequenties van de bescherming van de gebieden en soorten weer te geven. Het moet ingaan op de volgende aspecten:

A. Status Lauwersmeer

Voor het Lauwersmeer (en, ten dele, voor de omgeving daarvan) geldt een gebiedsbescherming vanwege:

- de Wetlandsconventie (Verdrag van Ramsar);
- de Vogel- en Habitatrichtlijn;
- de status als staatsnatuurmonument⁹;
- de status als Nationaal Park in oprichting;
- de status als kerngebied van de ecologische hoofdstructuur.

B. Status gebied ten oosten van Zoutkamp

Het MER dient de status van dit reservaat (waartoe oeverlanden van het Reitdiep behoren) aan te geven.

C. Status Waddengebied

In verband met de mogelijke invloed op het Waddengebied dient het MER tevens de gebiedsbescherming aan te geven van de Waddenzee en het Waddengebied, onder andere op basis van de Planologische Kernbeslissing Waddenzee.

D. Beschermingsformules gebiedsbescherming

De consequenties van deze status, bijvoorbeeld de beschermingsformule zoals die geldt voor de gebieden onder de Vogelrichtlijn, zullen in het MER systematisch aan de orde moeten komen. Dit vereist een (grondige) analyse van mogelijke aantasting. Bij de beschermingsformule volgens de Vogelrichtlijn/-Habitatrichtlijn¹⁰ spelen de volgende vragen:

- Bestaat er zekerheid dat de natuurlijke kenmerken van het gebied niet worden aangetast?
- Als die zekerheid niet bestaat, zijn er alternatieve oplossingen die die zekerheid wel kunnen geven?
- Bestaan er dwingende redenen van groot openbaar belang om het project te rechtvaardigen indien aantasting van de natuurlijke kenmerken plaats vindt en bij ontstentenis van alternatieve oplossingen?
- Welke compenserende maatregelen worden getroffen indien het project wordt uitgevoerd?

Bij kerngebieden van de ecologische hoofdstructuur moeten de volgende vragen worden beantwoord:

- Vindt er aantasting plaats van wezenlijke kenmerken of waarden van dit kerngebied¹¹?

⁹ De werkgroep Lauwersmeer e.a. (reactie 8, bijlage 4) gaan ervan uit dat op basis van de status van Staatsnatuurmonument geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet zal worden verleend.

¹⁰ Artikel 6.

¹¹ Wezenlijke kenmerken en waarden: dit zijn bijvoorbeeld de unieke kenmerken van de bodem, de hydrologie, de cultuurhistorie, de aanwezigheid van kenmerkende en/of zeldzame soorten planten of dieren, en in het geval van recreatievoorzieningen de randvoorwaarden voor de gebruiksmogelijkheden van een

- Indien dat het geval is, is er een zwaarwegend maatschappelijk belang¹² dat deze aantasting rechtvaardigt?
- Indien dat het geval is, kan redelijkerwijs dan niet door elders of op een andere manier aan dit zwaarwegend maatschappelijk belang tegemoet worden gekomen?
- Indien dat niet het geval is, welke compensatie wordt dan geboden voor het verloren gaan van de wezenlijke kenmerken en waarden?

E. Soortenbescherming

Aangegeven moet worden welke planten- en diersoorten in de omgeving voorkomen die op grond van nationaal of internationaal beleid¹³ een beschermde status hebben.

gebied zoals bijvoorbeeld de aantrekkelijkheid en de diversiteit van dat gebied en een bepaalde, minimale omvang.

Van aantasting van wezenlijke kenmerken en waarden is sprake indien:

- letterlijk unieke situaties verloren gaan (bijvoorbeeld een geologisch fenomeen, een specifiek cultuurmonument),
- ecologische processen op landschapsniveau blijvend verstoord raken (bijvoorbeeld verandering van de waterhuishouding),
- populaties van nationaal zeldzame of voor dat ecosysteem kenmerkende soorten planten of dieren zodanig worden verkleind, versnipperd of geïsoleerd dat hun lokale voortbestaan op termijn niet meer is verzekerd.

¹² Van maatschappelijk belang is sprake als een activiteit plaatsvindt ten behoeve van een belangrijk deel van de bevolking, of die een positief economisch gevolg hebben voor die bevolking. (De bewijslast voor het maatschappelijk belang ligt bij de initiatiefnemer). Van zwaarwegend maatschappelijk belang is bijvoorbeeld sprake indien:

- het niet uitvoeren van de activiteit zou betekenen dat grote groepen mensen in een bepaalde regio dan wel in Nederland als geheel nadeel dan wel risico zullen ondervinden bij de voorziening in belangrijke levensbehoeften zoals voeding, onderdak en veiligheid;
- essentiële zaken zoals werkgelegenheid redelijkerwijs niet kunnen worden bereikt;
- het economisch draagvlak van de streek belangrijk versmalt.

¹³ Hierbij dient niet alleen op de Vogel- en de Habitatrichtlijn van de EU te worden ingegaan, maar (indien relevant) ook op de conventies van Bern, Bonn en Ramsar.

4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

4.1 Algemeen

De voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Daarbij dient eveneens aandacht te worden besteed aan neven- en vervolgactiviteiten. De vier deelactiviteiten - de jachthaven, de aanlegplaatsen voor de Bruine Vloot, de recreatiewoningen en de woningen voor permanente bewoning - moeten afzonderlijk worden beschreven. Bij het zoeken naar alternatieven kan het zinvol zijn uit te gaan van varianten van deze deelactiviteiten.

Verder verdient het aanbeveling om onderscheid te maken tussen activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (inrichting/aanleg) en de gebruiksfase (gebruik en beheer).

In ieder geval dient het MER aan te geven

- voor de circa 80 *woningen voor permanente bewoning*:
 - worden deze woningen gefaseerd gerealiseerd en zo ja in hoeveel jaar;
 - krijgen deze woningen een eigen ligplaats bij het huis;
- voor de 120 tot 165 *woningen voor verblijfsrecreatie*:
 - worden deze woningen gefaseerd gerealiseerd en zo ja in hoeveel jaar;
 - krijgen deze woningen een eigen ligplaats bij het huis;
 - hoe worden deze woningen geëxploiteerd;
 - hoe wordt de strook ingevuld in het westelijk deel van het plan;
- voor de uitbreiding van 90 ligplaatsen van de *jachthaven*:
 - betreft een complete herinrichting van de haven;
 - is gefaseerde uitvoering mogelijk;
- voor de uitbreiding met 10 tot 20 van de *ligplaatsen voor de Bruine Vloot*:
 - waar zijn deze in het plan gesitueerd;
 - is een koppeling aan Hunzegat noodzakelijk of zijn er alternatieven;
- voor de *overige elementen*:
 - welke voorzieningen zijn gedacht op de landtong;
 - wat is de inhoud van het 'landmark'?

Locatie

Het structuurplan Koers op Zoutkamp legt geen concrete beleidsbeslissing vast ten aanzien van de locatie. De Commissie concludeert dat op grond van het structuurplan locatiealternatieven juridisch niet zijn uitgesloten¹⁴. De Commissie acht het ook zinvol om in het kader van dit MER met locatiealternatieven te werken, tenzij op basis van een goede argumentatie kan worden aangegeven dat dit niet mogelijk is. In verband met de doelstelling hoeven alleen locaties binnen Zoutkamp aan de orde te komen. Het MER zou van de mogelijke locaties ten minste de argumenten voor en tegen moet weergeven, met in het bijzonder de milieuoverwegingen.

De startnotitie noemt een locatie aan het Reitdiep ten zuiden van het dorp, en geeft aan dat hieraan landschappelijke bezwaren kleven. De Commissie adviseert om in ieder geval deze bezwaren in het MER nader uit te werken.

Loskoppeling deelactiviteiten

Bij het afwegen van (de mogelijkheid van) locaties voor de verschillende deelactiviteiten geldt dat voor de aanlegfaciliteiten voor de recreatievaart en de Bruine Vloot andere locatiemogelijkheden bestaan dan voor de recreatiewoningen en de woningen voor permanente bewoning. In relatie tot de doelstelling van het project dient het MER de mogelijkheden voor realisatie van een of meer deelactiviteiten elders (bijvoorbeeld de woningen voor permanente bewoning elders) na te gaan en zo mogelijk als alternatief te beschrijven.

Varianten in omvang

De startnotitie geeft aan dat er nog gevarieerd kan worden in aantallen te realiseren ligplaatsen en woningen. Het MER dient aan te geven op grond waarvan minimum en maximum zijn gesteld en dient deze zo nodig te actualiseren. Tevens moet het MER zowel een volledig (aanlegplaatsen plus woningen) maximumalternatief als een minimumalternatief beschrijven.

Duurzaamheid

De startnotitie vermeldt dat er aandacht zal worden geschonken aan duurzame stedenbouw, duurzame bouwmaterialen en alternatieve energievoorziening¹⁵. Het MER moet aangeven aan welke eisen de stedenbouwkundige invulling en de bouw moeten voldoen. Bij voorkeur wordt hierbij gerefereerd aan de nationale pakketten duurzame stedenbouw en duurzaam bouwen¹⁶.

¹⁴ Zie de jurisprudentie inzake het MER Tolhek en het MER Waalsprong. S. Pieters: *Katern Jurisprudentie milieueffectrapportage: jurisprudentie en toelichting*. Koninklijke Vermande, 2001.

¹⁵ Blz. 10.

¹⁶ Zie ook bijv. BECO/ Preventieteam Provincie Utrecht: *Duurzaam bouwen in de recreatiesector: Voordeel voor bedrijf en gast*. Utrecht, 2000.

Preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen

Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke mitigerende en compenserende maatregelen worden getroffen. Als mitigerende maatregelen kunnen bijvoorbeeld worden beschouwd maatregelen om de bodem en het water bij olie lekkages of bij reiniging van schepen te beschermen. Ook moet aandacht worden besteed aan de mogelijkheden om

- de natuurontwikkeling te stimuleren via de aanleg van kleine vooroevers;
- de watersportactiviteiten vanuit de jachthaven te zonereren.

Als er in de zin van het SGR ook na het treffen van mitigerende maatregelen wezenlijke waarden worden aangetast, en/of als er natuurlijke kenmerken worden aangetast in de zin van de Vogelrichtlijn/Habitatrichtlijn, dan moet worden aangegeven welke fysieke compenserende maatregelen bij de alternatieven genomen kunnen worden¹⁷.

Als voor het milieu relevante elementen van het voornemen moeten in het MER worden belicht:

- de bouw van de woningen en andere voorzieningen: seizoen, duur, aard en omvang van woningen;
- de routes voor de jachten en de regimes voor sluizen;
- de landzijdige verkeersaantrekkende werking en de mogelijkheden van mobiliteitsgeleiding;
- de toegankelijkheid van de verschillende terreindelen voor het publiek.

Van deze elementen moet worden gezien welke varianten zinvol zijn om ernstige milieubezwaren te voorkomen. Vervolgens moet worden gezien welke varianten tot zinvolle alternatieven kunnen worden gecombineerd.

4.2 Alternatieven

De keuze van de alternatieven moet worden gemotiveerd, evenals de selectie van het voorkeursalternatief. In het MER zijn daarbij vooral de milieuarargumenten van belang. Voor onderlinge vergelijking moeten de milieueffecten van de alternatieven volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau worden beschreven. Beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief is verplicht.

4.2.1 Nulalternatief/referentiesituatie

De startnotitie gaat alleen in op de mogelijkheid om het Hunzegat op te knappen en op de vier deelactiviteiten die daarbij spelen. De jachthaven onderhouden maar niet uitbreiden kan als nulalternatief worden beschouwd; daarbij moet ervan worden uitgegaan dat de inkomsten voor investeringen in de andere projecten in Zoutkamp op een andere wijze worden gegenereerd.

¹⁷ Hierbij kan gebruik worden gemaakt van: Ministerie LNV, Directie Groene Ruimte en Recreatie: *Uitwerking compensatiebeginsel SGR*, oktober 1995.

Ook ontwikkelingen in de omgeving van het plangebied waartoe al is besloten en die gevolgen hebben voor het milieu binnen het studiegebied, moeten worden beschreven. Hiertoe behoren ontwikkelingen als de voorgenomen uitbreiding van de jachthaven Lunegat¹⁸.

Als niet zeker is of bepaalde ingrijpende activiteiten zullen doorgaan of niet, dan kunnen in de beschrijving van de referentiesituatie/het nulalternatief verschillende scenario's worden gebruikt¹⁹.

4.2.2 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu
- binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

Het is belangrijk om doelgericht een mma te ontwikkelen. Dit vraagt een open en creatieve houding. De Commissie adviseert om in dit ontwikkelproces vooral aandacht te besteden aan:

- de beperking van de invloed op, en zo mogelijk de bevordering van, de natuurwaarden in het Lauwersmeer. Daarbij moet worden nagegaan in hoeverre beperkingen aan het vermogen of de geluidsemissie van motorvaartuigen, dan wel in de vaarroutes of -tijden, zinvol zijn;
- maatregelen om geluidsbelasting vanuit woningen of door recreanten te voorkomen en/of te mitigeren;
- maatregelen om waterverontreiniging te voorkomen en/of te mitigeren;
- de landschappelijke inpassing (met aandacht voor de nokhoogtes van de gebouwen).

5. BESTAANDE MILIEUTOESTAND, AUTONOME ONTWIKKELING EN MILIEUGEVOLGEN

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."

¹⁸ Deze ontwikkeling wordt expliciet aangestipt in de reactie van de werkgroep Lauwersmeer (reactie 8, bijlage 4).

¹⁹ Indien de referentiesituatie aan de hand van scenario's wordt beschreven heeft dit uiteraard ook consequenties voor de beschrijving van de zogeheten "autonome milieuontwikkeling" (zie § 5.1 van dit advies)

5.1 Inleiding

Het MER dient

- de bestaande milieutoestand,
- de autonome milieuontwikkeling en
- de milieugevolgen van de alternatieven

met dezelfde graad van detail te beschrijven.

De autonome milieuontwikkeling moet worden voorspeld op basis van de referentiesituatie²⁰. De Commissie veronderstelt dat er misschien verschillende scenario's kunnen worden beschouwd voor de autonome milieuontwikkeling, hetgeen de vergelijking van milieueffecten van de alternatieven kan bemoeilijken. Daarom adviseert zij om niet alleen de autonome milieuontwikkeling, maar ook de bestaande milieutoestand, als referentie te nemen voor de te verwachten milieueffecten van alternatieven.

5.1.1 Studiegebied

Het studiegebied moet op kaart worden aangegeven. Per milieuaspect (water, geluid enz.) kan de omvang van het studiegebied verschillen. Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden en objecten.

Om de effecten voor het gebied zelf, de directe omgeving, het Lauwersmeer en de Waddenzee te kunnen beoordelen dient ook uitgebreide informatie te worden opgenomen over het huidige gebruik en het gebruik dat door de realisering van de voorzieningen wordt toegevoegd.

Voor de waterrecreatiesector betekent dit dat het MER informatie moet bevatten over het gebruik van de genoemde gebieden door de waterrecreatie naar vaarpatronen en gebruiksiteiten. Op grond van kengetallen over uitvaarpercentages en het vaargedrag kan vervolgens de toename van de recreatiedruk in de gebieden worden bepaald.

5.1.2 Milieugevolgen: algemeen

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu moet, waar nodig, de ernst worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte, mitigeerbaarheid en compenseerbaarheid;
- per milieugevolg moet worden beschreven of het omkeerbaar is (voorbeeld van omkeerbaar effect is de verstoring van watervogelpopulaties);
- behalve directe effecten moeten ook afgeleide effecten worden beschreven zoals van verplaatsing van bedrijvigheid, of de aanpassing(snoodzaak) van wegen;
- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld;

²⁰ Zie § 4.2.1 van dit advies.

- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- vooral aandacht moet besteed worden aan die effecten die per alternatief verschillen of die welke de gestelde normen (bijna) overschrijden;
- bij de beschrijving dienen de gevolgen van de aanlegfase en de gebruiksfase te worden betrokken.

De Commissie vraagt in dit MER met name aandacht voor een kwantitatieve beschrijving van (effecten voor) vogels en een kwalitatieve en meer globale beschrijving van de geohydrologische (situatie en) effecten.

5.2 Levende natuur²¹

De belangrijkste aspecten, waar aandacht aan besteed moet worden bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand, de autonome milieuentwikkeling en de milieueffecten zijn:

- fauna
Het gaat speciaal om:
 - de watervogelsoorten die bescherming genieten op grond van de Vogelrichtlijn in de vogelrichtlijngebieden;
 - de broedvogelsoorten die op de Rode Lijst voorkomen;
 - soorten die worden beschermd op grond van de Habitatrichtlijn²².

De consequenties van de bescherming moeten worden aangegeven.

Tevens zal moeten worden beschreven of er aantasting van de kikkerpopulatie optreedt²³.

- biotopen, flora en vegetatie
Bij de analyse van de eventuele effecten van de voorgenomen activiteit verdient het aanbeveling om ook te kijken naar andere elementen van het natuurlijk milieu en met name naar de bijzondere plantensoorten²³.

Bij de beschrijving van de effecten dient rekening gehouden te worden met de invloeden van directe vernietiging, verdroging, verstoring, versnippering en vermessing. De buitendijkse bebouwing zal voorzien worden van de nodige openbare verlichting. Bij de beoordeling van de effecten dient aandacht te besteed te worden aan de effecten van de verlichting, bijvoorbeeld voor de fauna.

Speciaal bij biologische effecten kan sprake zijn van veranderingen, die zich geleidelijk en/of pas op lange termijn manifesteren.

²¹ Zie § 3.3 van dit advies onder C.

²² De VOFF wijst in haar reactie (4, zie bijlage 4) op de aanwezigheid van een vleermuissoort die bescherming onder de Habitatrichtlijn geniet.

²³ Eveneens genoemd door de VOFF (reactie 4, bijlage 4).

5.3 Geluid

Het MER dient in de bestaande milieutoestand, de autonome milieuontwikkeling en de milieueffecten de stiltegebieden in de omgeving op kaart aan te geven en aan te geven in hoeverre de gewenste geluidsniveaus daar gehandhaafd kunnen worden (ook in verband met de militaire oefeningen op land en in de lucht). Ook andere geluidsgevoelige bestemmingen moeten worden aangegeven met hun geluidsbelasting. Daarbij moeten de deelbijdragen van de oorzakelijke geluidsbronnen ook worden gespecificeerd.

5.4 (Nautische) veiligheid

Het MER moet voor de bestaande toestand, de autonome ontwikkeling en de verschillende alternatieven aangeven wat de risico's zijn; daarbij dient te worden uitgegaan van de vaarbewegingen van zowel de beroepsvaart als de recreatieve vaart en (worst case) scenario's waarin daarvan wordt afgeweken.

5.5 Water en bodem

De belangrijkste aspecten, waaraan aandacht besteed moet worden bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand, de autonome milieuontwikkeling en de milieueffecten zijn de functies die de verschillende wateren in het studiegebied (kunnen) vervullen en de waterkwaliteit. Ook het waterbergend vermogen en de (mogelijke) waterpeilen dienen te worden aangegeven. Aandacht moet worden besteed aan (de mogelijke veranderingen in) het beheer van de spuisluizen.

Tevens dient het MER de basisinformatie ten behoeve van de watertoets te verschaffen.

Ingegaan moet worden op de situatie die kan optreden bij (nog waarschijnlijk geachte) hoogwatersituaties. Daarbij moet ook de consequentie voor de waterkwaliteit (bijvoorbeeld in verband met riooloverstorten) worden aangegeven.

Voorts moet duidelijk worden gemaakt in hoeverre (verandering in) bodemdaling zal kunnen optreden door zettingen en of dat kan leiden tot schade (bijvoorbeeld aan gebouwen en waterkeringen).

5.6 Landschap

De hoogteligging en de hoogten van de verschillende elementen moet op kaart duidelijk worden gemaakt. Uit het MER moet aan de hand van tekeningen of montages duidelijk worden hoe het bestaande landschapsbeeld zal worden beïnvloed. Daarbij dienen de belangrijkste kenmerken van de landschapsstructuur en de daarin aanwezige elementen (beelddragers) te worden aangegeven.

Bij de effectbepaling van de gebouwde voorzieningen op het landschap zal een beeld gegeven moeten worden van de wijze waarop deze voorzieningen in het bestaande landschap worden ingepast en hoe het bestaande landschapsbeeld wordt beïnvloed.

Geadviseerd wordt om vanuit verschillende waarnemingspunten met behulp van montagefoto's zichtbaar te maken welk beeld ontstaat na realisering van de bebouwing²⁴. Hierbij dient in ieder geval de aan te leggen dijk en het landmark te worden meegenomen.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie(s) worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

Hoewel dit geen verplicht deel van het MER uitmaakt, beveelt de Commissie aan een indicatie te geven van de kosten van de verschillende alternatieven.

7. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu-informatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

²⁴ Zie ook hoofdstuk 9 van dit advies.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Bij het bestemmingsplan zal de gemeente moeten aangeven hoe en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling dat in het MER al een aanzet tot een programma voor dit onderzoek wordt opgenomen, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- bij gebruik van kaarten recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen. Ook moeten de schaal, de hoogteligging, waterdiepte, waterpeilen en de geografische ligging helder zijn.
- Om een goed beeld te krijgen van de voorstellen moeten in het MER enkele schetsen of fotomontages worden opgenomen op basis waarvan de landschappelijke consequenties kunnen worden beoordeeld. Het is aan te raden daarbij twee posities aan te nemen: vanaf de waterkant en vanaf de landkant, en voor de landkant ook nog een onderscheid te maken in de aanblik vanaf dijkhoogte en de aanblik vanaf maaiveldhoogte.

10. **SAMENVATTING VAN HET MER**

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma en het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.